

VASÁRNAPI ÚJSÁG.

13-dik szám.

(ÚJ FOLYAM)

Aug. 13-án.

FELHÍVÁS

a magyarhoni írók, szerkesztők, nyomdászok, könyv- és műkiadók s kereskedőkhöz, és az irodalom és szabadsajtó minden barátjához!

Polgárok!

Az Egyenlőségi társulat megalakulása után egyik legelső teendőjének tartotta részéről megtenni a szükséges lépéseket megszüntetésére azon sajtótörvényeknek, melyek a szabadság eszméjének gúnyára, a szellemi munkásság elbénítására és a magyar irodalom nagyobb szerű kifejlődésének akadályára mai napig fenállanak. Kéreményt nyújtott ugyanis bé a képviselőházhoz az iránt, hogy az 1848-diki sajtótörvények megszüntetvén, a cautiók örökre eltöröltessenek, a sajtónak külön büntető törvények általi megszorítása enyésztessek el.

Polgártársak! a szabadsajtó ügye mindnyájunk ügye, miként akarjuk, hogy az édes szabadság mindnyájunké legyen. De egyszersmind oly ügy, mely azokat érdekli legközelebről, kik a fenálló sajtótörvények által közvetlenül nyomatnak, és ezek ti vagytok hazánk írói, szerkesztői, nyomdászai, könyv- és műkiadói, könyv- és műkereskedők. A szabadsajtó ügye tehát titeket kétszeresen érdekel; ugy mint honpolgárokat, kiknek a szabad sajtóban a polgári szabadság biztosítékát kell tekintetetek, és mint magánpolgárokat, kik a sajtó segedelmével keresitek kenyereteket.

Felhivunk tehát benneteket együtt és egyenként innepélyesen és nyilvánosan, járuljatok ti is a szent ügy kivívásához; tegyétek meg ti is mindazt, mit a szabad sajtó érdekében megtenni, annak jogszerűségéről meggyőződve jónak láttok; egyesítsétek munkásságotok miénkkel, járuljatok kéreményekkel a törvényhozás elé. A kérelem minél erősb a kérőnek száma által, sikere annál bizonyosb.

Nem kételkedünk, miképp hazánk azon tudományos testületeinek, melyek részint országos, részint magán adományzások tetemes jóvoltát élvezik, névszerint a magyar akademiának és Kisfaludytársaságnak, nem vala e felhívásunkra szükségük, hogy megtegyék kötelességüket a szabad sajtó jogának kieszközlésében.

Polgártársok! az élet csak nyilatkozatai által érdemli az élet nevezetét. Ki lánczait lerázni nem ügyekszik, nem méltó, hogy azoktól meneküljön.

Mozogjatok, nyilatkozzatok, mutassátok meg, hogy méltók vagytok azon magasztos szellemi szabadságra, melyet a polgárnak csak a szabad sajtó biztosít!

A szabadság, egyenlőség és testvériség nevében.

Költ Pesten, jul. 30. 1848.

Az egyenlőségi társulat nevében

Madarász László, társulati képviselő.

Nádaskai Lajos, társulati előadó.

Pest. aug. 6án.

Az országgyűlésen a cultusminister elemi iskolákat illető törvényjavaslatát vitatják. Eötvös a közös iskolákat szerette volna, de elijesztették tőle, s most már oly szakaszok vannak a cikkben, melyeknél fogva inkább nem lesz, mint lesz közös iskola, ámbár a szónokok ugy adják elé,

mintha a felekezeti iskola csak engedve volna benne. Szóval a fél-rendszabások napirenden vannak.

Az öreg Palóczy egy igen ügyes practicus beszédet tartott, melyben biztatta a házat, hogy ne féljenek kimondani a közösség elvét, mert

nem bánják meg; ellenben megbánhatják ha halogatják. Megtapsolták, mint Demosthenest hajdan, s csináltak a hogy akartak.

Kossuth is szólott, főképp a financialis ágában s megmutatta, hogy az álladalom az elemi tanítás terhét nem bírja meg, mivel 38—40 millió kellene reá, hanem a közönségekre kell bizni más egyéb közönségi szükségekkel együtt. Különösen a közlegelőket mutogatta iskolai tökének alapjának. Ez alkalommal kitért általánosan a községi rendszerre s azt nyilváníta, hogy igen is jól administrálhat a központi kormány ugy, ha a főtisztakat (főispányokat) nevezi ki csak s az alsóbbakat a megyék és székek egészen szabadon választják.

A centralisták nagyon meghökkentek.

Itt ma nagyon feszült figyelemmel van a közönség. Bécsben mára volt a terminus téve, melyen a katonák a német birodalom hűségére felesküdenek. Az aula, a nemzetország — részint — mellette vannak, más rész, az aristocrazia s ki tudja még ki, ellene. Leendő torlaszokról, kravallokról beszélnek; innen sokan felmentek csuda látni.

Legroszabb a dologban az, ha a bankjegyek hitele megint egy lökést kap. Pedig itt most alig lát az ember egy ezüst huszast, és én különösen ugy járhatok, hogy pénzzel a zsebemben egy krajczár nélkül maradok.

Csak egy pár szót saját ügyünkben!

Olvasóink meglehet azt mondják: Cicero pro domo sua.

Azonban a legmélyebb bocsánat kérésünk mellett, magyarán kimondjuk: olvasóinknak ekkor semmiképp nem lesz igazuk, pedig bár lenne.

Nem lesz igazuk először, mert mi szintoly kevésbé vagyunk Cicero, mint Jellacsics alkotmányos érzelmű magyar ember.

És nem lesz igazuk, mert másodsor nem hogy Kolozsvárt; de széles ez világon még csak egy hurubánk sincs.

S mégis midőn Kolozsvárért akarunk felszólalni, saját ügyünkben szólalunk fel, menyinyiben a közjót teljes éltünkben mindig saját javunknak törekedtünk nézni.

Olvasók, hogy alsó Fejérmegye a legnagyobb indignatioval fogadá Kolozsmegyének a királyhágón inenni rész és Kolozsvár városa jövedője tárgyabani felszólítását; hallottuk, hogy e felszólítás a szomszéd Tordamegyében sem sok rokonszenvre talált. Benne az említett megyék kiváltképpen separatismusra való törekvést akarnak keresni.

Megvalljuk, ez a vád új s a most napirenden levő számanélküli gyanusítások közt méltó helyet foglalhat; a multban legalább, sem Kolozsmegye, sem Kolozsvár városa rá okot nem szolgáltatott. S ezt az említett megyék közül éppen Tordától legkevésbé érdemelte, hacsak nem az unio iránt nyilvánított lágymelegségét akarja vele palástolni.

De hagyjuk anynyiba; mit kér Kolozsvár s minek pártolására szólítja fel Kolozsmegye a királyhágón-inenni collegáit?

Azt kéri, hogy a nagy Magyarország e részét kormányzó testület, mely nagyon természetesen mint minden egyéb dicasterium, a ministerium alárendeltje leendene, maradjon Kolozsváratt.

Menyinyiben rejlik e kérésben a separatismus, s menyinyiben volt oka az említett megyéknek érette indignálódni?

Lássuk:

Hogy a magyar ministeriumnál az igazság- és belügyi tárczánál, egy Erdélyt illető osztálynak elkerülhetlenül lenni kell, azt a legdühösebb centralisáló sem tagadhatja. Mert háromszázados külön életünk alatt ránk anynyi külön sajátság ragadt, hogy ezt egy csapással mind megsemmisíteni, eltörölni, nem lehetne s ha lehetne sem lenne tanácsos. Magyarországi rokonink, a kis Erdélyt, ennek fiait és viszonyait fájdalom igen igen kevésé ismerik.

Az a kérdés már, hol legyen ez osztályok állomása Pesten-é vagy másutt?

A törvénykező tábla helyéről kérdés sincs; azt mindenki megadja, hogy M. Vásárhelytől nem kell elvenni. Csak a politikai kormányt nem tartják némelyek tanácsosnak Kolozsvárt hagyni.

És kik ezek? a magyarországiak? nem! Tán a ministerek? ezek sem!

Ki hát? a néhai Erdély némely törvényhatóságai!

Uraim! mikor a bécsi tisztelgő küldöttség Pestre a Mátyás király paizsát meg egy német lobogót meghozva, a magyar bor mellett a magyarokkal barátságos és testvéries érzélemmel vigan lakomázott Hüye tanár így köszöntötte poharát: „Brüder, Freunde, Kameraden! Es gibt nichts so rührendes als die Bruderschaft, Freundschaft, und Kameradschaft! S rá az egész lakoma népe „Hoch“ot kiáltott.

Nem innánk-é egyet az említett eszmékért? Aztán tán az uraknak is eszébe juthatna két dolog:

Elsőben; a politikai kormány egy ágának Kolozsvártt maradása a közállománynak gazdaságosabb, az ország e részének, hól a gyors intézkedések, sokszor oly igen igen szükségesek, idvesebb lenne.

Másodszor: Az urak sem lennének kénytelenek mindegyre Pestre szaladgálni; fiaikat a politikai pályára, mint eddigelő, lakhelyökhöz közelebb s kevesebb költséggel neveltethetnék; pedig, úgy hiszszük, olyan időket élünk, mikor sem a közállománynak, sem az egyéneknek nem árt a takarékoság.

Oly intézkedést, mely mind az egész, mind az egyesek javát előmozdítja, nem tudjuk mi-csoda pap keresztelhetne separatismusnak.

Hogy midezekből a Kolozsvár érdeke sincs kifeledve, azt senki sem tagadhatja s nem is tagadja.

De vajjon, oly csekély pontja e Kolozsvár a magyar birodalomnak, hogy az ő érdeke, anynyiba menynyibe közérdek ne volna.

Ha 30,000-nyi tiszta magyar érzelmü mivelt lakosságot s evvel egybekötve nagy környékét, pusztulni, elszegényedni hagyni közérdek, sta-

tusgazdaság s józan magyar politika: akkor nekünk egy szónk sincs.

Azt pedig jól tudhatják önök, hogy Kolozsvár műiparának, kereskedelmének sat. sat. virágzását, in ultima analysi, a belé kebelezett kormánynak köszönheté, mint a melynek egyénei valának a kolozsvári pénzforgalomnak egyik nevezetes tényezői.

Ha most ezt elveszti s helyette aequivalens kárpótlást nem kap, a zsidó átok fogja meg, t. i. bégyepesednek utcái.

Azért hát uraim, még egyszer figyelmeztetjük önöket a Hüye tanár pohárköszöntésire; de aztán jobban vegyék szívökre mint bécsi sógoraink; különben önök is megbánhatják, csakhogy aztán késő lesz.

A ki közelebb a tűzhöz, jobban melegszik, ha pedig önök minden tüzet csak Pestre akarnak vinni, könnyen megfázhatnak.

A mai zavaros világban, hogy a kereskedelem egész Európában megcsökken, nagyon természetes.

Hogy az illetők mindent elkövetnek a szendergő Merkur ébresztgetésére az is nagyon természetes, mint szintén az is, hogy ilyen esetekben az emberi furfangos ész találóságának szép példányait állítja elő. Lássunk belőle egy párt.

Bécsben a mult napokban egyszerre elterjedt a hir, hogy a magyar ministerium megbukott, Kossuth elszökött és a borsén rögtön hágni kezdenek a papirosak; de mint a Kossuth lapja mondja, az egész csak anynyi ideig tartott, menynyi egy rántott csirke megemésztésére szükséges, azaz egy délutánig.

Londonba a telegraph meghozza a hirt, hogy Irland fellázadt, egész déli Irland fegyverben van; Clonmelnél rémitő harcz után a katonaságot megverték, Carrikban a katonaság önkéntesen visszavonult sat. sat. És Londonban a papirosak töstént szállanak.

És mind a kettő csupán kereskedői csel vala. Ebből mégis tanulhatunk valamit:

Először, a bécsiek szint annyira ohajtják a magyar ministerium megbukását, a menyinyire a londoniak félnek az irus zendüléstől; de

másodsor, a bécsi németet sokkal könnyebb rászédni, mint a londoni banquiert, mert az Irland fellázadása oly valami, a mi minden pillanatban valósulhat; míg Kossuthot Doblhof bizony meg nem ugratja, haneha megfordítva nem lesz valami a dologból.

A néhai Budapesti Híradó és Zágrábi lap ugyancsak kaczerkodnak egymással, még a „Siebenbürger Bote“ hiányzik a szövetségből; de bizton remélhetjük, rövid időn ez is belé álland; akkor aztán meglesz a trifolium nobile.

Azon katona orvos, ki a napokban a czukrásznál a hirlap mellől egész lelkesedéssel felkiáltott: „na már a ki Jellacsicsot ez után is lázadónak nevezi, a gazember!“ hihetőleg e lapok valamelyikét olvasta volt.

Ugy tudjuk, nem hiányzott egyén, ki az orvos ur declaratioját, hasonló modorban és szellemben útasítsa vissza.

Nálunk magyar ezred van garnisonban és e magyar ezred tisztjei között számos horvátok, szellemben és elvben az említett orvos ural rokonosok.

Vajjon nem jó lenne—é ezekhez is egy oly forma felszólítást bocsátani, minemüt Bechtold tett tisztjeihez t. i. a ki a magyar kormánynak nem barátja, az olyat szolgálatra nem is kényszeríti?

Sutor ne ultra crepidam:

A Kossuth lapjának írják, hogy a Verbászon tanyázó őrseregből álló tábor felszólalt: állítsanak statarialis bírakat; de azt válaszolták, hogy az akasztás rémitő költségbe kerül; azonban találkozott egy német, ki vállalkozott, hogy ezt a felebaráti kötelességet ily szűk időkben ingyen is megteszi.

Ajánlatát elfogadták, s vagy tizenkét ráczot el is ítélték.

Az új mester egész buzgósággal neki fogott,

de mint a rácz nyakát javában tekergeté, a kivégzendő lepotytyant s talpra állott; ezt már minthogy hozzá fogtak volt valahogy csak kikergeték az árnyékvilágból; de a más tizenegy-re szakértőt hozatnak.

Eszünkbe jut, mily sokan ajánlják mindenfelől a ministeriumnak szolgálatukat.

Mind ezekben meglehet van elég hazafias buzgóság, hisz ez a verbászi németben sem hiányzott; hát a kellő szak képzettség? Már amás kérdés!

A szegény rácz sorsát nem olvashatók nevetés nélkül; de ha a hazai administratio is oly forma kezekbe kerülne, mint ama megboldogult rácz, akkor csepp kedvünk sem lenne nevetni.

Pedig e félék könnyen megeshetnének, ha a régiségbuvárokat a cultushoz, a kereskedőket az igazságügyhöz, sat. sat. alkalmazgatnák.

Dobjuk el már valahára azon elvet: fac talem et talis erit.

Vagy tán nem adtuk meg még eléggé az árrát?

A bécsi csendbizottmány egy manifestumában a macskazenét keményen megtiltotta, s azzal fenyegetődött, hogy e tilalmat fegyveres kézzel is fenntartja.

És másnap a nép az alserkülvárosi plébányos urat este hat órától reggeli két óráig tartó macskazenével tisztelte meg. A nemzetörség ki is állott; de a nép rábeszélő erejének ellent nem szegülhetve, nem csak saját dobjait oda adá a zene kiegészítésére, hanem maga is segített kurjongatni.

Vajjon nem a kolozsvári rendörség alakult valami csodálatos úton módokon azzá a bécsi csendbizottmánynya? Rendeleteit, legalább szintoly pontosan teljesítik.

Van már magyar bankjegy is; a pénzügyminister 5 millió ezüst pénz alapján 12 $\frac{1}{2}$ millió pft-nyit bocsátott ki. A jegyek két forintosok.

A „Nemzeti“ tudósítása szerint Bécs a gordiusi bögöt ketté vágta, azaz a feketesárga mellé a német háromszinű lobogót is kitzte; most már igazán két színű.

A Belgiumban előlegesen megrendelt 10,000 darab fegyverből 2,000 Pestre már megérkezett, más 2,000 utban van; a többi meg sietve készül.

A hadügyminister személyesen megy le a csatatérre megtekinteni; a képviselőház pedig az újonczállítási törvényjavaslat tárgyalását a minister visszajöttéig elhalasztotta.